

اندیشکده

بازی با کارت ایران

آیا تقویت روابط مسکو و واشنگتن رابطه رو به رشد ایران و روسیه را تضعیف خواهد کرد؟

روسی اغلب برای جلوگیری از گرفتار شدن در نرخ‌های نامطلوب تبدیل ارز و خطرات بازار سیاه، تصمیم می‌گیرند پول نقد به ایران بیاورند. مشکل دیگری که منابع روسی گزارش کرده‌اند این است که کارت‌های ایرانی همچنان بر اساس نوار مغناطیسی کار می‌کنند، در حالی که بانک‌های روسی از چند سال پیش شروع به استفاده از کارت‌های تراشه کردند. در نوامبر سال ۲۰۲۴ ایران و روسیه استفاده از دلار را در تسویه حساب‌های متقابل کنار گذاشتند و شروع به استفاده از ارزهای ملی برای ترخیص تجاری کردند. سال گذشته سهم ارزهای ملی در تسویه حساب‌های متقابل

STIMSON

ایران و روسیه ۱۲/۴ درصد افزایش یافت و بیش از ۹۶ درصد از مبادلات تجاری کشور به کشور را پوشش داد. همچنین در سال ۲۰۲۴، روسیه و ایران به طور فزاینده‌ای به دارایی‌های دیجیتال برای دور زدن محدودیت‌های مالی غرب روی آورده‌اند. به گزارش Cryptonews، نهادهای تحریم شده حدود ۱۵/۸ میلیارد دلار ارز دیجیتال دریافت کردند. با این حال، اگر تحریم‌های آمریکا علیه روسیه به عنوان بخشی از توافق آتش‌بس بر سر اوکراین کاهش یابد، همه این همکاری‌ها می‌تواند در خطر قرار بگیرد. قبلاً در رسانه‌های ایران در مورد اینکه آیا مذاکرات آمریکا و روسیه در عربستان سعودی بر سر رسیدن به راه حل بالقوه درباره بحران اوکراین، به محدود کردن روابط روسیه با ایران ربط داشته یا نه، تحلیل‌هایی منتشر شده است. دمتری پسکوف، دبیر مطبوعاتی رئیس‌جمهور روسیه، با تأکید بر اینکه همکاری دوجانبه تهران و مسکو با آنچه بین روسیه و آمریکا اتفاق می‌افتد ارتباطی ندارد، تلاش کرد تا ترس ایران را کاهش دهد. واقعیت به احتمال زیاد پیچیده‌تر است. در حالی که دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور آمریکا را تمایل خود برای حل دیپلماتیک برنامه هسته‌ای ایران صحبت کرده است، در اوایل فوریه نیز یادداشتی را امضا کرد که سیاست به اصطلاح «فشار حداکثری» را بر اقتصاد ایران برای کاهش توانایی ایران برای فروش نفت مجدداً اعمال می‌کند. این اقدامات احتمالاً وضعیت دشوار اقتصادی ایران را تشدید می‌کند و این کشور را به برقراری روابط نزدیکتر با روسیه و چین سوق می‌دهد. با این حال، منافع استراتژیک مهم روسیه در منطقه دریای سیاه، قفقاز، اوکراین و فراتر از آن گسترده‌تر است. اگر غرب تحریم‌های روسیه را لغو کند، روسیه ممکن است حمایت غیررسمی خود از برنامه هسته‌ای ایران را کنار بگذارد و همکاری تسلیحاتی با ایران را کاهش دهد. با در نظر گرفتن این واقعیت که چشم‌انداز آتش‌بس در اوکراین و روابط بهتر آمریکا و روسیه در دولت دوم ترامپ، بعید نیست، ادغام مالی با ایران نیز ممکن است دیگر برای مسکو فوریت یا جذابیتی نداشته باشد. در واقع، در کنفرانس امنیتی منیخ، که اخیراً برگزار شد، کیت کلوگ، نماینده ترامپ در اوکراین، استدلال کرد که ایالات متحده قصد دارد روابط روسیه با جمهوری اسلامی را به عنوان بخشی از فشار دیپلماتیک جدید خود تضعیف کند. با توجه به بی‌اعتمادی روسیه به غرب، بعید است که هرمان روسیه همکاری نظامی و مالی با ایران را به طور کامل قطع کنند اما ایران باید این احتمال را در ذهن داشته باشد زیرا در حال بررسی مذاکرات با دولت ترامپ بر سر برنامه هسته‌ای ایران و موقعیت منطقه‌ای هستند. مسکو، به نوبه خود، ممکن است به دنبال سیاست خارجی متعادل‌تری بین غرب و ایران باشد، زیرا می‌ترسد وابستگی به ایران در طولانی‌مدت نتیجه معکوس داشته باشد.

ادامه از صفحه اول

لحاظ قانونی مسیرش بسته است؛ مگر آنکه «صلح‌ت نظام» آن را اقتضا کند که در شرایط حاضر ظاهراً چنین اقتضایی از سوی نهادهای اصلی احساس نمی‌شود. راه دوم این است که کابینه به طور کامل تسلیم مجلس شود که در این صورت، اعتبار رئیس‌جمهور و همکاری‌اش در بین رأی‌دهندگان به او از هر جهت از بین می‌رود. علاوه بر این هیچ کابینه‌ای در جهان یافت نمی‌شود که استعفا بخواهد در خدمت سیاست جناح رقیب خود باشد و کاری را به انجام برساند که آن را از هر جهت مضر و مخرب به حال مملکت تشخیص می‌دهد. راه سوم هم سلب صلاحیت سیاسی رئیس‌جمهور از سوی مجلس و یا استعفای داوطلبانه اوست. این هم که به تازگی تبدیل شده و شانس عملی شدن ندارد؛ مگر آنکه رئیس‌جمهور به‌رغم هزینه‌های شخصی آن بر استعفاء اصرار ورزد. با این وضع بن‌بستی پدید آمده است که انتظار می‌رود مسببان آن توضیح دهند که راه گشودن آن چیست و می‌خواهند چه کنند؟

دیدار اخیر در عربستان سعودی بین مقامات ارشد آمریکایی و روسیه در سراسر خلیج فارس در ایران و همچنین در قفقاز جنوبی و اروپا خبرساز شد. روابط بین روسیه و ایران پس از تهاجم تمام‌عیار روسیه به اوکراین در سه سال پیش، از جمله همکاری نظامی و همکاری در فضا به اوج رسید و در نهایت در امضای توافقنامه مشارکت بزرگی که در خلال نشست مسکو در ژانویه ۲۰۲۵ امضا شد، نمود یافت. اگرچه تهران و مسکو از نظر تاریخی نسبت به یکدیگر بی‌اعتماد بوده‌اند، اما به نظر می‌رسد که در حال استحکام بخشیدن به یک محور همکاری در عرصه‌های نظامی و سیاسی هستند. آخرین نمونه در تاریخ ۱۸ فوریه و زمانی نمود یافت که یک طرح سه‌جانبه بین جمهوری آذربایجان، روسیه و ایران برای ساخت راه‌آهن رشت - آستارا در کریدور بین‌المللی حمل‌ونقل شمال-جنوب تهیه شد.

با این حال، روابط نزدیک ایران با روسیه تضمین نشده و ممکن است توسط توافق احتمالی میان روسیه و ایالات متحده به شدت تضعیف شود. تفاهم در مورد اوکراین، بیشتر فشارهای روسیه برای ایجاد روابط نزدیکتر با جمهوری اسلامی که ناشی از نیاز به دستیابی به تسلیحات جدید و یافتن راه‌هایی برای دور زدن تحریم‌های غرب بود را از میان می‌برد. یکی از زمینه‌های رو به رشد همسویی میان ایران و روسیه، همکاری بانکی در تجارت غیردلاری بوده است که در ماده ۲۰ توافقنامه مشارکت راهبردی جامع ایران و روسیه که در ژانویه امضا شد، ذکر شده است. در دسامبر سال ۲۰۲۲، بانک بزرگ روسیه به نام VTB، انتقال پول به ایران را آغاز کرد و در ماه می ۲۰۲۳، این بانک یک دفتر نمایندگی در تهران تأسیس کرد. در سال ۲۰۲۳، تهران و مسکو سیستمی بومی مشابه سوئیفت را به هم متصل کردند. این امر به بانک‌های دو کشور امکان داد تا به‌طور مستقیم تراکنش‌ها را مبادله کنند. از سپتامبر ۲۰۲۳، نقل و انتقالات ریالی نیز در اختیار مشتریان Sberbank، یکی دیگر از بانک‌های بزرگ روسیه قرار گرفت. همچنین بانک Roseximbank برای تسهیل صادرات روسیه خدمات نقل و انتقال را به روبل و ریال ارائه می‌دهد. مؤسسه پیش‌رو در همکاری روسیه و ایران، بانک ایرانی Mir Business Bank است که ۱۰۰ درصد زیرمجموعه یکی دیگر از مؤسسات مالی ایرانی، بانک ملی است. بانک میر بیزنس در اکتبر ۲۰۲۳ در شهرهای آستاراخان و کازان روسیه افتتاح شد و از تابستان گذشته روس‌ها می‌توانند در سفر به جمهوری اسلامی از کارت‌های بانک میر بیزنس برای پرداخت ریالی استفاده کنند. در ژوئیه سال ۲۰۲۴، قرارداد سوآپ به ارزشی ملی بین بانک مرکزی ایران و روسیه به امضا رسید که ادغام سیستم پرداخت روسیه به نام «میر» با سامانه ایرانی شتاب را تکمیل کرد. در آبان‌ماه، اولین مرحله از پروژه اتحاد سیستم‌های پرداخت دو کشور با اتباع ایرانی که قادر به برداشت وجه نقد از دستگاه‌های خودپرداز روسیه بودند، آغاز شد. انتظار می‌رود در مرحله دوم این پروژه، گردشگران روسی بتوانند با استفاده از کارت‌های بانکی روسی، پول نقد خود را در ایران برداشت کنند. مرحله سوم ادغام میر و شتاب نیز پیش‌بینی شده است، هر چند جزئیاتی منتشر نشده است. در حالی که پیشرفت‌ها قابل توجه بوده است اما مقررات ایران همچنان یک مانع مهم برای یکپارچگی مالی میان دو کشور است. چندان‌خی بودن قیمت ارز در ایران یکی از موانع است و تجار و گردشگران

با این حال، در نزدیک به نیم قرن از عمر نظام پس از انقلاب، سلب صلاحیت سیاسی رئیس‌جمهور توسط مجلس، فقط یک بار رخ داده و در بقیه مواردی که بین دو قوه اختلاف بروز کرده است، رؤسای‌جمهور به‌رغم بسته شدن دست‌شان، عملاً مجبور به ادامه کار در سایه تهدید مجلس بوده‌اند. ظاهراً از نگاه نظام سیاسی، استعفاء یا برکناری رئیس‌جمهور به وضعیت بی‌دولتی و خلأ قدرت منجر می‌شود و از همین رو به صورت تابو در آمده است. این در حالی است که پیمودن دو جهت و مسیر متفاوت از سوی دو قوه مقننه و مجریه، نخستین پیامدش ناآرامی کابینه و قفل شدن مدیریت کشور و تراکم بحران‌های جامعه است. حجم مشکلات ناشی از این وضعیت در کشور ما به نقطه کمرشکن خود رسیده است و جامعه دیگر تابای آن را ندارد. با این حساب، در وضعیت کنونی برای رفع تعارض دو قوه فقط سه راه وجود دارد؛ اول اینکه مجلس منحل و انتخابات تازه‌ای برگزار شود. این راه برای گشایش در کشور بسیار سودمند اما به

به عنوان سکوی پرتاب موشک و پهپاد استفاده می‌کند. ناوگان رو به رشد ایران توسط شناورهای جاسوسی مانند ساویر و مهشاد که از تغییر کاربری شناورهای کانتینر به وجود آمده‌اند تقویت می‌شود. این پلتفرم‌ها که به قابلیت‌های اطلاعاتی و ویژگی‌های فرماندهی-کنترل مجهز شده‌اند، نقشی حیاتی در ارائه داده‌های هدف‌گیری لحظه‌ای پهپادها و پایگاه‌های موشکی شناور ایران دارند.

به عنوان سکوی پرتاب موشک و پهپاد استفاده می‌کند. ناوگان رو به رشد ایران توسط شناورهای جاسوسی مانند ساویر و مهشاد که از تغییر کاربری شناورهای کانتینر به وجود آمده‌اند تقویت می‌شود. این پلتفرم‌ها که به قابلیت‌های اطلاعاتی و ویژگی‌های فرماندهی-کنترل مجهز شده‌اند، نقشی حیاتی در ارائه داده‌های هدف‌گیری لحظه‌ای پهپادها و پایگاه‌های موشکی شناور ایران دارند.

➤ **تأثیر ژئوپلیتیکی توانمندی‌های دریایی ایران**

آژانس اطلاعات دفاعی آمریکا در گزارش سال ۲۰۱۹ خود درباره قدرت نظامی ایران به این نتیجه رسید که هواپیماهای بدون سرنشین پیشروترین توانمندی نیروی هوایی ایران هستند. تهاجم روسیه به اوکراین در سال ۲۰۲۲، یافته‌های این آژانس را تأیید کرد، زیرا کرملین، اوکراین را با مهمات پرسه‌زن شاهد ساخت ایران مورد حمله قرار داد. در همین حال، شبه‌نظامیان حوثی نشان دادند که فناوری‌های موشکی ضدکشتی ایران در صورت استفاده در کنار تجهیزات جنگی دریایی روباتیک چه کارهایی را می‌توانند انجام دهند. این آژانس ارزیابی کرد که فعالیت‌های حوثی‌ها در دریای سرخ باعث کاهش بیش از ۹۰ درصدی ترافیک دریایی در این منطقه شده است. این امر اقتصاد جهانی را به شدت تحت تأثیر قرار داد، زیرا ۱۵ درصد کشتیرانی جهانی از این منطقه عبور می‌کند و مسیرهای جایگزین تقریباً ۱۱۰۰۰ مایل دریایی و ۱ میلیارد دلار سوخت در هر سفر مصرف می‌کنند. حملات حوثی‌ها نیز سودآور بودند؛ گفته می‌شود که شبه‌نظامیان سالانه ۲ میلیارد دلار از طریق حق عبور گرفتن از کشتی‌ها درآمد کسب می‌کنند.

ناوهای هواپیمایر ایران می‌توانند آسیب‌های بزرگ‌تری به کشتی‌رانی و تجارت دریایی جهانی وارد کنند، به‌ویژه اگر سپاه پاسداران انقلاب اسلامی با حوثی‌ها هماهنگ شود. بدتر از آن اینکه، پهپادها و قابلیت‌های موشکی ایران قوی‌تر از همیشه هستند. درس‌هایی از یمن و اوکراین، دانش ارزشمند دنیای واقعی را در اختیار تهران قرار داده است و از آنجایی که ایران شبکه لجستیکی خود را با اجزای تجاری موجود متنوع کرده است، چارچوب‌های سنتی کنترل تسلیحات نمی‌تواند کاری برای متوقف کردن این تهدید انجام دهد.

دیپلمات‌ها

ضرورت همکاری اروپا و آمریکا

کایا کالاس، مسئول سرویس اقدام خارجی اتحادیه اروپا، در گفت‌وگو با شبکه سی‌بی‌اس در پاسخ به این سوال که «آیا با توجه این که در اکتبر آینده طبق قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت سازمان ملل که سند قانونی توافق هسته‌ای است، تاریخ تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران پایان می‌یابد، از نظر او ایران حاضر به مذاکره با غرب درباره برنامه هسته‌ای خود خواهد بود؟»، با ادعاهایی علیه ایران مدعی شد: «نوع عملکرد ایران واضح است، منظوم کمک به روسیه در جنگ علیه اوکراین و فعالیت‌های آن در خاورمیانه است. ما باید موضع محکم‌تری در رابطه با ایران اتخاذ کنیم، چراکه تولید یک سلاح اتمی، به شدت خطرناک است. این یکی از نکته‌هایی است که ما باید با آمریکا نیز درباره آن همکاری کنیم.» وی در این گفت‌وگو تأکید کرد موضع مشترک این بلوک در قبال ایران، از موضوعات نشست بعدی وزرای امور خارجه اتحادیه اروپاست.

ادامه گفت‌وگوها با اروپا

اسماعیل بقایی‌هامانه، سخنگوی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، در نشست خبری هفتگی با خبرنگاران با اشاره به صحبت‌های اخیر مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی گفت: «انتظار ما از مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی این است که بر اساس وظایف خود عمل کند. اعمال نظر بر اساس حدس و گمان نه در چارچوب وظایف مدیرکل است و نه کمکی به حل مسئله می‌کند. چنین گزاره‌هایی به‌هیچ‌عنوان مبتنی بر واقعیت نیستند.» بقایی همچنین در خصوص دور جدید گفت‌وگوهای ایران و اروپا و ابزار امیدواری برای پیشرفت آن گفت: «ادامی که گفت‌وگو صورت می‌گیرد به این معناست که طرف‌ها امیدوارند چنین گفت‌وگوهایی منجر به نتیجه شود. بنابراین نفس ادامه گفت‌وگوها و هدف ما این است که حتماً منجر به نتیجه بشود. در جریان سفر آقای عراقچی به ژنو دور دیگری از گفت‌وگوها بین آقای غریب‌آبادی و سه کشور اروپایی انجام شد. طبیعتاً ادامه روند همان گفت‌وگوهای قبلی بود. توافق شد که این گفت‌وگوها استمرار داشته باشد. در خصوص دور جدید در حال ریزنی هستیم، ما و سه کشور اروپایی قائلیم که گفت‌وگوها لازم است.» بقایی در پاسخ به سوالاتی درباره سخنان رئیس‌جمهور در مجلس در خصوص پول‌های بلوکه‌شده ایران و اقداماتی که تاکنون برای آزادسازی این اموال انجام شده است، گفت: «به‌طور کلی، موضوع محدودیت بر استفاده از منابع ارزی ایران یکی از پیامدهای تحریم‌های ظالمانه آمریکاست که از سال‌های گذشته وجود داشته و وزارت خارجه با همکاری بانک مرکزی و سایر دستگاه‌های اقتصادی در تلاش است تا این موضوع را از طریق تعامل با کشورهای دیگر پیگیری کند. برای جزئیات بیشتر، بهتر است با بانک مرکزی تماس بگیرید، اما باید گفت که این موضوع همواره در دستور کار ثابت و مستمر تعاملات ما با کشورهای مربوطه قرار دارد.» سخنگوی وزارت امور خارجه همچنین در واکنش به موضع وزارت خارجه را در قالب یک بیانیه سخنگویی اعلام کردیم و تصریح کردیم که تداوم این تحریم‌ها هم از لحاظ حقوق بین‌الملل کاملاً خلاف و نقض فاحش اصول منشور ملل متحد است و هم اینکه از لحاظ سیاسی صرفاً نشانه استمرار موضع خصمانه و مزورانه آمریکا در قبال جمهوری اسلامی ایران است.»